

Prof. František Jan Ev. Kott, češki jezikoslovec, je h koncu decembra obhajal svojo osemdesetletnico. Prof. Kott je bil rojen v Podhájci pri Lnařih in spada k najboljšim poznavavcem češkega jezika. Poleg raznih manjših spisov in prevodov klasikov je Kott izdal pri Fr. Šimáčku „Češko-německý slovník“ zlasti gramatično-frazeologični, ki je izhajal skoraj celih 20 let (od l. 1876.—1893.) in ki ga je Kott l. 1896. izpopolnil v spisih češke akademije. Ta slovar, ki ga je Kott sestavljal 30 let, je dozdej poleg Jungmanovega edina in najboljša slika bogastva in čistosti češkega jezika.

Fr. Št.

Najstarejša češka pisateljica, gospá Věnceslava Lužická (Ana Srbová), je obhajala dne 6. decembra svojo sedemdesetletnico. Gospá Lužická deluje že 40 let na polju češke književnosti; poleg mnogih poučnih knjig in spisov za mladino je spisala celo vrsto romanov in novel, ki v njih popisuje življenje in delovanje ženske v hiši in v javnosti. Naslovi nekaterih njenih zabavnih knjig so: Povídky z malého světa (4 zvezki), — Chlumy (3 zv.) — Na zříceninách. — Saloména. — U kamenného domu itd. Pred več nego 30 leti je kot prva urednica lista „Ženské Listy“ spisala tudi veliko člankov, v katerih je reševala žensko vprašanje. Gospá Lužická - Srbova je mati g. dra. Vladimíra Srba, bivšega župana mesta Prague.

☪

Slovak J. Murgaš in njegov brezžični brzojav. Pred nedavnim se je vršila med postajo Scranton in Wilkes-Barre v Zedinjenih ameriških državah javna poizkušnja z brezžičnim brzojavom, ki ga je iznašel Slovak Jozef Murgaš, katoliški župnik v Wilkes-Barru. Pri izkušnji je bilo veliko število strokovnjakov, in pokazalo se je, da Murgašev brezžični brzojav prekaša sistem Marconija, De Foresta in drugih v natančnosti in hitrosti brzojavljenja v največje daljave. Za veliki new-yorški list „World“ je brzojavljanje po Murgaševem sistemu desetkrat hitrejše in dvajsetkrat cenejše nego brzojavljanje po drugih že zdaj obstoječih sistemih. Kedar „Universal Aether Telegraph Company“ ta sistem vpelje tudi drugod, bo Jozef Murgaš v svetu tako znan kakor Bell po svojem telefonu. — Jozef Murgaš je bil rojen v Tajovu, v zvolenskem okraju na Slovaškem. V Ameriko je prišel l. 1896. in od tistega časa se odlikuje na narodnem in cerkvenem polju po svojem neumornem in požrtvovalnem delu.

☪

Škof dr. Jurij Lusčanski. Dne 2. decembra pr. l. je umrl lužiškim Srbom naglo, od mrtvouda zadet, kakor nekda pred 11 leti Mihal Hórník, apostolski vikar na Saksonskem, škof dr. Lusčanski. Mali narod katoliških Lužičanov (kakih 15.000) je imel svojega katoliškega škofa; v resnici svojega, ker Lusčanski je bil z dušo in telesom lužiški Srb. Lusčanski se je porodil l. 1839. v srbski vasi Wotrovu v zgornji

Lužici. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Pragi, kjer je bil l. 1866. posvečen za duhovnika. Nekaj časa je bil kaplan v Ralbicah, Wotrovu in Budišinu in potem je bil v Pragi ravnatelj lužiškega duhovnega semenišča. L. 1894. je postal kanonik v Budišinu, l. 1903. apostolski vikar na Saksonskem in dne 19. marca lanskega leta je bil od kardinala Koppa posvečen za škofa. Celo svoje življenje je Lusčanski deloval za svoje lužiške rojake. Nekaj časa je bil urednik lista „Katholski Posol“, izdal je lužiški katekizem in lužiški prevod Sv. pisma nove zaveze. Razun tega je spisal veliko člankov za ljudstvo v vse lužiško-srbske liste. Najbolj uspešno delavnost v narodnem pogledu je razvil v „Srbski Matici“, kateri je bil predsednik do svoje smrti. Fr. Št.

☪

Poljska enciklopedija. Akademija umetnosti v Krakovu pripravlja izdajo velikanskega dela, ki bode predstavljalo sliko poljske kulture v celem njenem zgodovinskem razvoju. Delo bode razdeljeno na 25 zvezkov, 19 delov in 178 pododdelkov. Enciklopedija bo pisana tako poljudno, da bo pristopna tudi občinstvu, ki nima v ti stroki posebne izobrazbe. Štirje prvi zvezki bodo obsegali fizični zemljepis Poljske, antropologijo, jezik, arheologijo, obenem pa začetek slovanske kulture; daljši štiri zvezki bodo obsegali politično zgodovino in zgodovinsko geografijo; deveti zvezek bo popisal poljske gospodarske razmere, daljši zvezki pa cerkvene, šolske razmere, vojaštvo itd. Zadnji zvezki bodo posvečeni umetnosti, glasbi, znanstveni in leposlovni književnosti.

Na Poljskem obhajajo štiridesetletnico po rojstvu Mikolaja Reja, začetnika poljske književnosti. V nekaterih poljskih krajih so priredili slavnosti na čast Reju že v jeseni, v nekaterih se bodo priredile šele spomladi.

Pozabljena stoletnica. 13. oktobra je minilo 100 let po rojstvu Štefana Garczyńskega, ki je znan v poljski književnosti kot „filozofski pesnik“. Spisal je lepa dela: „Sonety wojenne“, „Wspomnienia“, „Dzieje Waclawa“ in dr. — Porodil se je 13. okt. 1805 v Kosmovu pod Kolišem, študiral je doma na Poljskem in pozneje v Berlinu, kjer je poslušal Hegela. L. 1829. se je seznanil z Mickiewiczem, ki je visoko cenil poezije Garczyńskega. Garczyński je zanimiv pojav v poljskem slovstvu, dozdej pa še ni dovolj ocenjen. Umrl je 20. septembra 1853.

Jan Amborski. Poljakom je zopet pred nedavnim umrl zaslužen mož, Jan Daroslav Amborski, pedagog, publicist in literat. Rojen je bil l. 1838. v Vlostovicah (v lubelskem okraju) Gimnazijo je dovršil v Kijevu; l. 1863 je odšel v Pariz, kjer si je služil vsakdanji kruh v raznih službah; bil je kopist, vzgojitelj in knjigar. Kot knjigar je urejeval bibliografski tednik „Le Bibliophile français“ in list „Bibliophile illustré“. Hrepenenje po domovini je pripeljalo Amborskega l. 1872. v Lvov. Tu je bil zopet vzgo-

jitelj in pozneje lektor francoskega jezika na vseučilišču in politehniki. V ti dobi je spisal slovnico francoskega jezika in razne priročne knjige francoščine za Poljake. Bil je sotrudnik in dopisnik raznih poljskih listov, urejeval je tednika „Chata“ in „Nowiny“, pozneje list „Niedziela“, glasnik „Matice poljske“.

Fr. Št.

Marja Bartus. Dne 2. oktobra je minilo 20 let po smrti poljskega „skowrónka“ (škrjančka), pesnice Marije Bartus. Po njeni smrti so napisali mnogo lepih nekrologov, ustanovil se je celi odbor, katerega namen je bil postaviti rajnici lep spomenik na grob, a pozneje se je vse pozabilo. Šele pred nedavnim je nekoliko prijateljev rajne Bartus postavilo na grob prezgodaj umrle pesnice kamenit križ. — M. Bartus je pisala verze že v 8. letu svoje starosti, pela je iz polne dekliške duše in njene pesmi so radi čitali vsi od Varšave do Kolomije. V njenih pesmih je bil poseben čar, osobita miloba. V poezijah „Czarodziejska fujarka“, „Wiązanki konwalji“, „Duch ruin“, „Sen szczęścia“ je Bartus sipala bisere misli in besedi, ki so jih pobirali založniki knjig, obogatili od njih in „škrjančka“ pustili gladovati. — — — Da, prava fizična lakota je izsrebala itak slabotne dekliške moči ter je vrgla mlado pesnico v prezgodnji grob. Bartus je živela življenje zapuščene sirote. Rojena 10. januarja 1854. v Lvovu, je v petem letu izgubila očeta, a v 8. letu že začela pisati verze, ki jih je kot mlado dekle objavljala v listu „Jutrzenka“. Njena velika nardarjenost je zbudila pozornost vsega poljskega občinstva, založniki so se trgali za njene pesmi in neizkušeno dekle je sipalo verze na vse strani, ne zahtevoč primernega honorarja. Med tem, ko sta krakovski „Dziennik mód“ in lvovski „Tydzien“ dolgo časa polnila svoje predale z njenimi pesnimi, je živela Marija Bartus samo od dohodkov, ki jih je imela kot voditeljica otroškega vrtca. Zbirka njenih pesni, ki jo je izdala knjigarna Gabrynowiča, ji je naklonila nekoliko prijateljev v Varšavi, ki so pesnico gmotno podpirali, toda vse to je bilo premalo. Ker je pesnici nedostajalo vsakdanjega kruha, je sprejela službo vaške učiteljice. Okrajni šolski svet jo je pošiljal iz enega kraja v drugi in navsezadnje jo je pustil brez službe in povrh še s kaljo tuberkuloze v prsih. Vrnila se je v Lvov, in tu se je začela dekliška tragedija — počasno umiranje. Tri leta je M. Bartus živela s svojo staro materjo samo od pičlih honorarjev v največji revščini. Naporno duševno delo in revščina sta ji polomili vsled bolezní itak že slabe telesne moči. Bartus je včasih cele tedne živela samo od čaja in je pri tem pisala svoje najbolj globoke in krasne pesni. Končno ji je javna dobrotljivost podelila malo podpore, Bartus se je šla zdraviti na deželo, a bilo je prepozno. Dne 2. oktobra 1885. je poljski „skowrónek“ umrl. Ali dobi pesnica po smrti to, kar ji je domovina ostala dolžna v življenju?

☪

Štiridesetletnico delovanja prof. Baudouina de Courtenay so proslavili skupno slovstveni krogi poljski in ruski v Peterburgu dne 10. januarja. Profesor Baudouin je znan jezikoslovec, na peterburški univerzi predava primerjalno slovnico in sanskrit. Njegova dela „O jeziku staropoljskem XIV. stoletja“, „Rezja i Rezjanie“, razprave o latinski fonetiki, o morfologiji ruskega jezika, izvorni spisi o psihičnih pojavih jezika, o patologiji in embriologiji jezika so znani v celem znanstvenem svetu.

Vladimir Viktorovič Lesevič, ruski filozof-novopozitivist, je nedavno umrl v Kijevu. Rajni je zanimiv pojav v ruski književnosti. Rojen je bil leta 1837. v vasi Denisovki v poltavski guberniji. Ko je dovršil vseučiliške študije je služil nekoliko let pri vojakih v Kavkazu. Vrnivši se domov je razdelil svoje posestvo kmetom, jim ustanovil šolo, postal njih učitelj ter se je posvetil književnemu delu. V raznih ruskih listih je objavil mnogo filozofskih študij, v katerih se kaže privrženca novopozitivizma in kritičnega realizma. L. 1879. je bil poslan v Sibirijo, in ko se je vrnil, je bil sotrudnik in urednik revije „Russkoje Bogatstvo“. Zbirko svojih literarno-zgodovinskih razprav je izdal v knjigi „Etjudy i očerki“.

Število maloruskih dnevnikov in ruskih časnikov v Rusiji raste z nenavadno hitrostjo. Nekateri so že začeli izhajati; drugi bodo šele izšli. Ta pojav je nedvomno reakcija proti dolgemu, prisiljenemu molčanju. Po znanem ukazu iz l. 1876. ni mogel noben dnevnik niti drugi list izhajati v maloruskem jeziku, ampak bilo je celo prepovedano izdajanje knjig v maloruščini, izvzemši povesti iz vaškega življenja in znanstvena dela narodopisne vsebine. Danes se ta politika zatiranja maščuje z razvojem radikalnih listov. V Lubnah (gub. černihovska) izhaja „Hliborob“, politični list, ki je namenjen zlasti vaškemu prebivalstvu. Nedavno so začeli v Poltavi izdajati tednik „Ridnij Kraj“, ki je posvečen politiki, znanstvu in književnosti. V Kijevu izhaja od novega leta veliki dnevnik „Hromadska Dumka“. List se tiska v 100.000 iztisih. V Kijevu so ustanovili humoristični list „Šeršenj“. V Moskvi bo izhajal ilustriran mesečnik „Ukraina“. V Petrogradu se ustanavlja mesečnik „Vilka Ukraina“, ki bo posvečen politiki, znanstvu in književnosti.

☪

Stopetdesetletnica Mozartovega rojstva.

Wolfgang Amade Mozart je znan vsakomu, kdor se je kaj zanimal za glasbo. Zato se zdi umestno ga omenjati ob 150 letnici njegovega rojstva, ki se je praznovala 27. januarja t. l. — Rojen je bil Mozart 27. januarja l. 1756. v Solnogradu, kjer je služboval njegov oče kot dvorni glasbenik in pozneje kot kapelnik pri tamošnji nadškofiji. S komponiranjem je pričel že v četrtem letu, in ko je bil pet let star, je zložil že sam več menuetov. Napredoval je tako hitro, da je že leta 1762. nastopal po koncertih, ki jih je prirejal njegov oče, da bi pokazal tako svetu svojega